

XITOIY TILIDA O‘SIMLIKLARINING SIMVOLIKASI

 10.24412/2181-1784-2021-1-252-256

G‘ayratova Maftuna Dilshodovna

O‘zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti

“Xitoy tili nazariyasi va amaliyoti” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: mazkur maqola xitoy tilida o‘simliklarning simvolikasiga bag‘ishlangan. O‘simliklar ichida qarag‘ay va gullar nomlarining ma‘nolari semantik xususiyatlari nuqtai nazaridan guruhlar ichida tafsiflanadi. Asosiy sintagmatik qatorlar aniqlandi.

Kalit so‘zlar: o‘simlik, xususiyat, semantika, simvol, konfutsiylik, daosizm, rivoyat, mifologiya, ifodalab bermoq, e‘tirof etmoq, omonim, sintagmatik qator.

Annotation: the article is devoted to the symbolism of plants in Chinese. The meaning of the names of pines and flowers in plants are described within groups in terms of semantic features. Basic syntagmatic rows were identified.

Keywords: plant, feature, semantics, symbolism, Confucianism, Daosism, narration, mythology, expression, acknowledgment, homonym.

Simvollar semantikasiga e‘tibor qaratadigan bo‘lsak, biz quyidagi manbalarga murojaat qilamiz:

Chavannas E. The five happinesses: Symbolism in Chinese popular Art, Fang J.P. Symbols and Rebuses in Chinese Art, Imperial Tombs of the Mong and Qing Dynasties¹.

O‘zining xususiyatlari va semantik ma‘nolarining kengligi nuqtai nazaridan simvollar quyidagicha tavsiflanadi: o‘simlik nomi, tashqi ko‘rinishi, o‘simlik o‘sadigan hudud, jinsi va boqa simvol guruhlari bilan o‘zaro aloqasi, Xitoy madaniyatida ushbu obrazning qo‘llanilishiga ko‘ra.

Ye.M. Kvarsova o‘zining “ Istoriya iskusstva Kitaya ” nomli risolasida daraxtlarni abadiy ko‘k va serbarg daraxtlarga va shuningdek, “ ayol ” va “ erkak ” jinslariga ajratadi². Abadiy yashil bargli daraxtlar sirasiga qarag‘ay daraxti kiradi. Tog‘ yonbag‘irlarida, eng qiyin sharoitlarda qarag‘ay daraxti tanholikda o‘sadi. Ushbu holat uning o‘ta chdamli va matonatli daraxt ekanligidan dalolatdir. Shunga ko‘ra qarag‘ay daraxtining simvolikasi ham serqirra bo‘lib, abadiy hayot, manguilik ramzini ifodalaydi. Ushbu simvolika konfusiylilik ta‘limoti va dao ta‘limotlarida shaxsning ichki barqarorlik va hotirjamligi simvoli sifatida e‘tirof etiladi. Qarag‘ay

¹ Ву Чэн`эн. Императорские гробницы династий Монг и Цин. –Пекин, 2002. – 250 с.

²Кварцова Е.М. Истоия искусства Китая.-Санкт-Петербург. 2004 г.- С.65-50

daraxtning simvolikasi bilan bir qatorda kiparis daraxti ham bir hil mavqega egadir. Bundan tashqari ushbu ikki daraxt xitoy xalq tabobatida keng qo‘llaniladi.

Ushbu ikki abadiy yashil daraxt simvollari sifatida bambuk daraxti ham e’tirof etiladi. Xitoy simvolikasida bambuk daraxti turli baloi ofatlarga qarshi kurash, ofatlarni daf qilish timsoli sifatida qabul qilingan. Xitoyda ushbu daraxtga oid rivoyat bor. Rivoyat qilishlaricha, qadimda bir ayol kasal yotib qolib, o‘g‘lidan yangi bambuk daraxtidan tayyorlangan sho‘rva ichgisi kelayotganini aytadi. Mehribon o‘g‘il shunchalik kuyunganidan bambuk o‘sadigan joyda achchiq ko‘z yosh to‘kadi. Natijada bambuk daraxti qishdan so‘ng qatqaloq bo‘lib ketgan yer maydonida o‘sib chiqadi va o‘g‘il onasiga darmon sho‘rvasini tayyorlab beradi.

Gullab o‘sovchi yovvoyi olxo‘ri 梅花 méihuā daraxti xitoy simvolikasida kalendar daraxt nomi bilan mashhurdir. Ushbu daraxt xitoy Yangi yili, bahor va butun bir jonzotning tug‘ilishi simvolini ifodalaydi. 梅花 méihuā daraxti gullari xitoy “ Xitoy gullari qirolichasi ” nomi bilan yuritiladi. 梅花 méihuā nomidagi birinchi morfema “ go‘zal 美 ” va “ qosh 眉 ” so‘zlari bilan omonim hisoblanadi va ayol go‘zalligiga ta’rif berishda ushbu o‘xshatish keng qo‘llaniladi. Bundan tashqari 梅花 méihuā daraxti gullari xitoy amaliy san’ati naqshlarida, sopol buyumlarida, kashtachilik san’atida va zargarlik san’atida ham qo‘llanilishi keng rus olgan. Bundan tashqari xitoy amaliy san’atida 梅花 méihuā janri ham mavjud.

Bundan tashqari xitoyda ayol go‘zalligini ta’rif etishda nok 梨 lí daraxti simvolikasi ham alohida o‘rin tutadi.

M.E.Kravsovaning ta’kidlashicha “ ayol ” va “ erkak ” o‘simliklar o‘zining xavsifiga ko‘ra ajratiladi. Ya’ni, po‘sti qalin va dag‘al o‘simliklar asosan “ erkak ” jinsini ta’riflashda, unga o‘zgacha salobat va mag‘rurlik bag‘ishlashda asosiy simvol sifatida qo‘llaniladi. “ Ayol ” o‘simliklar esa aksincha, nafis va yumshorq tuzilishga ega bo‘lgan va asosan ayollarning latofati, go‘zalligini ta’riflashda simvolikaga egadir.

“Erkak” daraxtlariga: qarag‘ay, kiparis, bambuk va terak daraxtlari kiritiladi. “ Ayol ” daraxtlarga esa nok, olxo‘ri va “ yig‘lovchi majnuntol ” daraxtlari kiritilgan.

Gullar simvolikasida asosiy o‘rinni pion gullar, xrizantema, orxideya va nilufar gullar kiradi.

Xitoy tilida pion gullarining ikki turi mavjud bo‘lib, oq pion 芍药 sháoyao va daraxtsimon pion 牡丹 mūdānn³ mavjud. Badiiy adabiyot simvolikasida har ikki turi ham alohida ajratilmaydi va bir hilda qo‘llaniladi. Ushbu gul xitoy simvolikasida “ boylik, ziyolilik ” ramzidir.

兰 lán orxideya va 菊 jú xrizantema gullari ham alohida o‘ringa egadir. Qadimgi xitoy mifologiyasida ushbu ikki gul ilohiy dunyo va marosimlar simvolikasini

³ 汉俄词典: 北京,- 2000.- 87 b.

⁴ Cheng Guanlei.-Hanyu cifalun.- Jiangsu, 2001.- B 45-114.

ifodalagan. Orxideya gullari o‘zining hushbo‘y isi tufayli qadimda saroy malikalari xonalarini bezashda va ayol go‘zalligi timsoli sifatida e’tirof etiladi. Xrizantema guli o‘zining umr boqiylik ramzi sifatida xitoy mifologiyasida keng ta’riflangan. Nilufar gul 荷花 xitoy simvolikasida⁵ alohida o‘ringa ega bo‘lib, xitoy adabiyotida “ Suvdagi liliya ” nomi bilan ham yuritiladi. Xitoy simvolikasida nilufar gul urug‘i “ 莲子 *liánzǐ* ” so‘zi bilan ifodalanib, xitoy tilidagi “ ketma ket o‘g‘il tug‘ilishi 连子 so‘zi bilan omonimdir. Nilufar gulining avlodlar davomi, erkak jinsining davomi simvoli vazifasini o‘taydi. Bundan tashqari, nilufar gul tozalik va pokizalik timsoli hamdir. Gullagan davrida nilufar gullar botqoqlikda ko‘tarilib chiqadi va o‘zining go‘zalligida bironta ham botqoq sarqitlarini olib chiqmaydi. 荷 ieroglifi 和 tinchlik ieroglifi bilan omonimdir, ya’ni “ tinchlik ” ma’nosida ham simvolikaga egadir⁶. Ramziy ma’nolaridan qat’iy nazar, gullar ham xitoy simvolikasida⁷ “ ayol ” va “ erkak ” toifalariga ajratiladi. “ Erkak ” gullar sirasiga uzun va qattiqroq teksturali barglarga ega o‘simliklar, “ ayol ” lariga esa nisbatan nafis, serbarg gullar kiritilgan.

O‘simliklar simvolikasiga oid ma’lumotlarni o‘rganishda quyidagi xulosalarga kelishimiz mumkin:

Birinchi, Xitoy tilida o‘simliklar simvolikasi asosan konfusiylilik, dao va buddaviylilik ta’limotlari negizida paydo bo‘lgan;

Ikkinchi, sintagmatik qatorlarda o‘simliklar simvolikasi o‘ziga xos o‘simliklar bilan uyg‘unlashib ketadi;

Bir qator simvollar umr boqiylik, go‘zallik va serfarzandlik timsoli sifatida e’tirof etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Горелов В.М. Лексикология китайского языка.- Москва, 1984.-90 с.
2. Бу Чэн’эн. Императорские гробницы династий Монг и Цин.-Пекин, 2002.-250 б.
3. Кварцова Е.М. История искусства Китая.-Санкт-Петербург, 2004,-78 с.
4. Коротков Н. Основные особенности морфологического китайского языка.- Москва, 1968,-90 с.
5. 汉俄词典. 北京, 2000,-87 б.
6. Cheng Guanlei. 汉语次兰夫. Jiangsu, 2001,-114 б.
7. Khalmurzaeva, N. T., Omonov, Q. S., Rikhsieva, G. S., & Mirzakhmedova, K. V. (2021). SPECIFICITY OF THE ACTION OF SILENCE IN JAPANESE

⁵ Горелов В.М. Лексикология китайского языка.- Москва, 1984.- С.87-90.

⁶Кварцова Е.М. Истоия искусства Китая.-Санкт-Петербург, 2004 .- С.78

⁷ Коротков Н. Основные особенности морфологического китайского языка.-Москва, 1968.- С.56-90

COMMUNICATION CULTURE. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES* (2767-3758), 2(08), 50-55.

8. Hashimova, S. A., & Nasirova, S. A. (2021). FEATURES OF FORMING OF ANIMATED NOUNS WITH THE AFFIXES IN MODERN CHINESE LANGUAGE. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 1-10

9. Nasirova, S. A., Hashimova, S. A., & Rikhsieva, G. S. (2021). THE INFLUENCE OF THE POLITICAL SYSTEM OF CHINA ON THE FORMATION OF SOCIAL AND POLITICAL TERMINOLOGY. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 10-17.

10. Mirzakhmedova, K., Nishanbaeva, A., Nuriddinov, N., & Djafarov, B. (2021). THE TERMS FORMATTED WITH ARABIC LOANWORDS IN THE PERSIAN LANGUAGE. In *ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ* (pp. 201-206).

11. Хашимова, С. А. (2020). ОСОБЕННОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ НЕОДУШЕВЛЁННЫХ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ ПРИ ПОМОЩИ СУФФИКСАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ КИТАЙСКОМ ЯЗЫКЕ. *Modern Oriental Studies*, 2(2).

12. ХАЛМУРЗАЕВА, Н. Т. (2014). РОЛЬ КАТЕГОРИИ ВЕЖЛИВОСТИ В РЕАЛИЗАЦИИ КОММУНИКАТИВНОЙ СТРАТЕГИИ В ДЕЛОВОМ ОБЩЕНИИ ЯПОНСКОГО ЯЗЫКА. In *Будущее науки-2014* (pp. 303-306).

13. AMANOV, K. (2015). TÜRKÇE RESMİ YAZI DİLİ TARİHİNİN FASILALARA AYRILMASI. *Electronic Turkish Studies*, 10(12).

14. Насирова, С. А. (2019). Языковая политика в Китае: идентификация общественно-политической терминологии. In *Китайская лингвистика и синология* (pp. 384-387).

15. Хашимова, С. А. (2019). О НЕКОТОРЫХ ГРАММАТИЧЕСКИХ И СЕМАНТИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЯХ УДВОЕНИЯ В ЛИНГВИСТИКЕ. In *Лингвистика XXI века: традиции и инновации* (pp. 444-451).

16. Рихсиева, Г. Ш. (2014). ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ РЕЙТИНГИ-СИФАТ ВА ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ. *Oliy ta'lim taraqqiyoti istiqbollari= Perspectives of higher education development= Перспективы развития высшего образования: То 'plam № 2/ma'sul muharrir MA Rahmatullayev.-Издательство: Vita Color T.: 2014.-161 b., 29.*

17. Gosmanovna Ibatullina, D., Rafisovna Alikberova, A., & Abdullayevna Nasirova, S. (2019). Modern Linguistic Trends in the Japanese Language. *Journal of Research in Applied Linguistics*, 10(Proceedings of the 6th International Conference on Applied Linguistics Issues (ALI 2019) July 19-20, 2019, Saint Petersburg, Russia), 500-505.

18. Мирзахмедова, Х. В. (2014). О некоторых проблемах формирования железнодорожных терминов (на материале персидского языка). *Вестник Челябинского государственного университета*, (14 (343)).

19. Mirzakhmedova, H. V., Omonov, K. S., & Khalmurzaeva, N. T. (2021). METHODS OF IMPROVING LANGUAGE SKILLS USING MEDIA SOFTWARE. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(03), 47-55.

20. Nasirova, S. A., Hashimova, S. A., & Rikhsieva, G. S. (2021). THE INFLUENCE OF THE POLITICAL SYSTEM OF CHINA ON THE FORMATION OF SOCIAL AND POLITICAL TERMINOLOGY. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 10-17.